

Karar Stratejileri ile Ana - Baba Tutumları Arasındaki İlişki*

Jale ELDELEKLİOĞLU**

ÖZET

Bu çalışmada anne-baba tutumları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 1994-95 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ile Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 500 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Araştırmada iki ölçek kullanılmıştır. Bunlardan biri bu araştırma çerçevesinde yeniden geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" diğeri Kuzgun tarafından geliştirilen "Karar Stratejileri Ölçeği"dir. Ana-Baba Tutum Ölçeği Demokratik, Koruyucu-İstekçi, Otoriter alt ölçeklerinden, Karar Stratejileri Ölçeği ise, Mantıklı, Bağımsız, İçtepisel ve Kararsız alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bu iki ölçeğin araştırma grubuna aynı anda uygulanması ve elde edilen puanlar arasındaki ilişkilerin hesaplanması sonucu, demokratik ana-baba tutumuyla mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında olumsuz ilişki bulunmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana-baba tutumlarıyla kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana-baba tutumuyla mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiler 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

ANAHTAR KELİMELER: Ana-Baba Tutumları, Karar Verme Stratejileri.

SUMMARY: *The Relationship Between Parental Attitudes and Decision Making Strategies*

The purpose of this study is the investigation of the relationship between the parental attitudes (mother-father) and the decision making strategies. This research was conducted on 500 students attending classes at the

Ankara University, Faculty of Educational Sciences and in the Gazi University the Faculty of Gazi Education during 1994-95 Academic year.

In this study two scales were used to collected the data. One of them was the "Parental Attitude Scale" which has been revised for the purpose and the other was the "Decision Making Scale" developed by Kuzgun. The Parental Attitude Scale has sub-scale named Democratic, Protective-Demanding, and Authoritarian and the Decision Making Strategies scale has Rational, Independent, Impulsif and Indecisive sub-scale. As a result of computation of the relationship between the points of two scales a positive correlation were observed between rational decision making and democratic parental attitude and a negative correlation between authoritarian parental attitude and rational decision making. Also there is a positive correlation among indecisive and protective-demanding, authoritarian parental attitudes. These correlations are significant at the level of 0.01.

KEY WORDS:

Parental Attitudes, Decision Making Strategies.

GİRİŞ

Demokrasinin bir yaşam biçimi olarak benimsendiği günümüzde karar verme önemli bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Günlük hayatımızın bir parçası olarak önemli sonuçlar doğurmayan basit kararlar verdiğimiz gibi, eğitsel, sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda, hayatımızın akışını belirleyecek kadar önemli kararlar da veririz. Doğru bir karar bireyin yaşamında olumlu sonuçlara yol açıp onun amaç ve isteklerine

* Bu çalışma G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Yıldız KUZGUN danışmanlığında yürütülen Doktora Tezinin özetidir ve IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde (1-3 Eylül 1997) bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi.

ulaşmasını sağladığı gibi yanlış kararlar da bireyi amaçlarına ulaşmaktan alıkoyabilir. Hatta onun istemediği bir hayatı yaşamasına neden olabilir.

Bu nedenle etkili karar verme becerisinin kazandırılması, bugün psikolojik danışma yardımının geliştirilmesine çalıştığı davranışlardan biri olmuştur. En genel anlamıyla karar verme bir bireyi erişmeye çalıştığı hedefe götürmesi düşünülen çeşitli yollardan birini seçme işlemidir (Kuzgun, 1992).

Kişinin bir çok seçenek arasından birine yönelmesi bilişsel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, seçenekler hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesi, edinilen bilgileri sınıflama, önem sırasına koyma, her birinin istekleri karşılama olasılığı yönünden irdelenmesi gibi işlemleri gerektirmektedir (Mann, Harmoni ve Power 1989).

Bergland (1974) karar verme sürecinin bazı aşamaları olduğunu ve şu basamakların gözlemlendiğini belirtmektedir.

1. Problemin hissedilmesi; yeni bir davranış tarzının aranması ve benimsenmesi.
2. Problemin tanıtımı; sıkıntının hissedilerek çözülmesi gereken bir problem olarak ifade edilmesi ve adlandırılması.
3. Seçeneklerin oluşturulması; gerçekleşme olasılığı en büyük olan seçeneğe yönelme.
4. Seçenekler hakkında bilgi toplanması; her seçeneğin pozitif ve negatif yönlerinin ortaya konması.
5. Toplanan bilgilerin istekleri karşılama açısından değerlendirilmesi.
6. Uygun seçeneğin belirlenerek, plânın uygulanmaya konması.
7. Sonucun değerlendirilmesi.

Seçeneklerin kişi açısından istenirlik derecesi kararın yönünü belirleyen en önemli faktördür. Stearn ve Porter (1975) bir seçeneğin kişi tarafından istenirlik derecesinin tercihte önemli rolü olduğu görüşündedirler. Yazarlara göre, bir davranışı yapmak için hissedilen ihtiyacın şiddeti beklentilerin bir fonksiyonudur. Vroom (1964) ise seçme işlemi "seçenekler arasında istenen yönleri en fazla ve erişme olasılığı en yüksek olana yönelme" olarak tanımlamaktadır. Bireyin bir seçeneğe yönelişi onun tercih ettiği sonuca erişebileceği yolunda-

ki inancının derecesini ifade eder. Başka bir deyişle insanlar seçenekler arasında gerçekleşme olasılığı en güçlü olan seçeneğe yönelirler (Akt. Kuzgun, 1992).

Jannis ve Mann'a (1977) göre etkili ve sağlıklı karar verenler eylemlerinde geniş bir seçenekler dizisi içinde uygun seçim yapabilen, seçimleri sonucu elde edeceği verileri değerlendiren, objektif olabilen, her seçeneğin getireceği olumlu ve olumsuz sonuçları dikkatlice ölçebilen, yeni bilgiler araştıran, hoş olmayan durumlarda bile yeni bilgileri kullanabilen ve kararları için plânlar yapabilen kişilerdir. Bu basamakların her biri ne kadar çok yeterli olursa verilen kararın da o denli etkili olabileceği iddia edilmektedir.

Etkili ve sağlıklı karar vermek için yukarıda bahsedilen bilişsel süreçlerin işlemesi gerekmektedir. Bu bilişsel süreçlerin işlememesi, kişinin çözümlene yapması gereken bir durumda bilgiyi düzenli araştırmaması ve seçenekleri yeterince incelememesi, en iyi fikir için yeterince düşünmemesi hızlı ve içtepisel (İmpulsif) karar vermesine neden olmaktadır (Mann ve ark, 1989).

Sağlıklı karar verme, aynı zamanda kaygıdan uzak rahat bir şekilde karar vermeyi gerektirmektedir. Kaygı ve çatışmalar sağlıklı karar verme davranışını güçleştirmektedir. Bir kişide çatışma hali iki veya daha fazla gereksinim doyumu aynı anda sağlanamadığı zaman meydana gelmektedir.

Bu durum amaca yönelik davranışların önlenmesi veya yavaşlatılması diğer bir deyişle kişinin engellenmesi anlamına gelmektedir. Engellenme veya engellenme korkusu kaygıya neden olmaktadır. Kaygı düzeyi yüksek bireylerin ise sağlıklı karar vermeleri beklenebilir (Morgan, 1982).

Karar verme davranışını etkileyen faktörlerden biri de karar vericinin yaşıdır. Karar verme yeteneğinin yaşla birlikte geliştiğini gösteren bir çok araştırma vardır (Mann ve ark; 1989, Denise; 1989, Ormond ve Cherly; 1991, Byrnes ve McCleny; 1994).

Ergenlerin önemli karar verme konusunda özgüvenleri yoktur. Karar vermeyi başarma noktasında karar vericideki en önemli şey özgüvendir. Bu yaşla birlikte artar. Özgüven eksikliği ise hatalı ana-baba tutumları ve ergenlere kendilerini ilgilendiren konularda sınırlı fırsat tanımaktan kaynaklanır.

Görülüyor ki karar verme bir beceridir ve eğitimle kazanılır. Ana-baba da bu eğitim sürecinde hayatın erken yıllarından itibaren başrolü oynar. Sağlıklı karar verme davranışı toplumumuzun en etkili kesimi olan gençlerimiz açısından ele alındığında genç kuşağın bu beceriyi geliştirebilmesi üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kuşkusuz sağlıklı bir kişilik ve sağlıklı karar verebilme becerisi sahip olunması gereken önemli özelliklerdir ve uygun koşullarda gelişir.

Brown ve Mann'a göre (1990) karar vermede aile önemli bir laboratuvar olarak değerlendirilmektedir. Ergenler uygun aile ortamı içerisinde bir yandan uyumlu ve özgüvenli bir kişilik geliştirirken diğer yandan yaşlarına uygun kararlar vererek deneyim sahibi olmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin ana-babalarını demokratik, otoriter ve koruyucu olarak algılamaları ile karar verirken benimsedikleri stratejiler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu;

Araştırma 1994-1995 öğretim yılı ikinci yarı yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde öğrenim gören 19-25 yaşlar arasındaki bir grup (n:500) öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Envanteri ile yine Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen ve bu araştırma çerçevesinde psikometrik çalışmaları yeniden yapılan Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Karar Stratejileri Envanteri birbirinden bağımsız karar stratejilerini ölçen dört alt ölçekten oluşmuştur.

Alt ölçeklerin adları ve özellikleri şöyle özetlenebilir:

1. İçtepesel: Seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi karar verme.

2. Mantıklı: Karar verirken, seçenekler hakkında bilgi toplama, seçenekleri dikkatle inceleme ve her birinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirme.

3. Bağımsız: Kendi başına karar verebilme.

4. Kararsız: Verdiği kararları sık sık değiştirme isteği ve hiç bir karardan hoşnut olmama.

Bu dört alt ölçekten ve (her alt ölçekte 10 madde olmak üzere) toplam 40 maddeden oluşan karar stratejileri ölçeği beş basamaklı likert tipinde hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden her maddeyi okuyup hiç uygun değilse A, pek uygun değilse B, biraz uygunsa C, uygunsu D, çok uygunsu E, harfini işaretlemeleri istenmiştir. Kişi ölçeği cevaplarırken her maddede kendine en uygun ifadeyi seçmektedir. Hesaplamalar araştırmaya katılanların her alt ölçek için verdikleri puanların toplamı üzerinden yapılmıştır. Karar stratejileri ölçeğinin iç tutarlığı Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmıştır. Bulunan alfa katsayıları alt ölçeklere göre şöyledir: İçtepesel; 0.74, Mantıklı; 0.72, Bağımsız; 0.55, Kararsız; 0.70'dir. Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı ise 70 kişilik bir öğrenci grubuna bir hafta ara ile iki kez uygulanması sonucu elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yoklanmıştır. Bulunan korelasyon katsayıları alt ölçeklere göre şu şekildedir. İçtepesel; 0.81, Mantıklı; 0.80, Bağımsız; 0.50, Kararsız; 0.80'dir. Kuzgun (1992) ölçeğinin geçerliğini sınavabilmek için bu ölçeğin karar verme stratejileri yönünden aralarında fark olduğu iddia edilen grupları ne derece ayırt ettiğine bakmış, bu amaçla kız ve erkeklerin, öğrencilerle yetişkinlerin karar stratejileri puanlarını karşılaştırmıştır. Yapılan karşılaştırmada kız ve erkeklerin puanlarının ortalamalar arası farkların t değerleri Bağımsız; 3.22 (p<0.01), Mantıklı; 3.38 (p<0.01), İçtepesel; 2.32 (p<0.05), Kararsız; 2.32 (p<0.05) olarak bulunmuş, öğrencilerle yetişkinlerin karar stratejileri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Araştırmada kullanılan diğer ölçme aracı Ana-Baba Tutum Ölçeği Demokratik, Otoriter ve Koruyucu alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçekte Demokratik alt ölçeği için 15, Otoriter alt ölçeği için 10, Koruyucu alt ölçeği için 15 madde olmak üzere toplam 40 madde vardır. Bu alt ölçekler Faktör Analizi sonucu belirlenmiştir. Ölçek beş basamaklı Likert tipinde hazırlanmıştır. Araştırmaya katılanlardan her bir maddeyi okuyup hiç uygun değilse A, pek uygun değilse B, biraz uygunsa C, uygunsa D, çok uygunsa E şıkkını işaretlemeleri istenmiştir. Ana-Baba Tutum Ölçeğinin iç tutarlık katsayıları Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmış, alfa katsayıları Demokratik alt ölçeği için 0.90, Koruyucu-İstekçi alt ölçeği için 0.82, Otoriter alt ölçeği için 0.79 olarak bulunmuştur. Kararlılık katsayıları ise ölçeğin 54 kişilik bir öğrenci grubuna bir hafta ara ile iki kez uygulanması sonucu elde edilen puanlar arası korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yoklanmıştır. Bulunan korelasyon katsayıları Demokratik; 0.92, Koruyucu-İstekçi; 0.75, Otoriter; 0.79'dur.

Uygulama

Araştırmada kullanılan ölçekler araştırmacı tarafından öğrencilere sınıflarında uygulanmıştır. Öğrenciler önce Karar Stratejileri Ölçeği'ni sonra Ana-Baba Tutum Ölçeği'ni cevaplamışlardır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin Karar Stratejileri Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarına göre daha çok mantıklı karar verdikleri ($\bar{x}=35.97$) söylenebilir. Bunu sırasıyla bağımsız ($\bar{x}=32.14$) ve içtepsel ($\bar{x}=26.84$) karar verme ve kararsızlık ($\bar{x}=22.01$) izlemektedir. Ortalamalar arası farkların t değerleri 0.001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan öğrencilerin karar verirken daha çok en etkin karar verme biçimi olan mantıklı ve bağımsız verme tarzını benimsedikleri söylenebilir (Tablo 1).

Tablo 1 – Karar Stratejileri Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

Karar Stratejileri Alt Ölçekleri	\bar{x}	s	Bağımsız t	Mantıklı Değerleri	İçtepsel
Bağımsız	32.14	6.00	-	-	-
Mantıklı	35.97	6.22	15.84*	-	-
İçtepsel	26.84	5.90	17.97*	22.17*	-
Kararsız	22.01	6.42	28.58*	33.69*	14.64*

*p<0.001

sd=499

Ana-Baba Tutumu Ölçeğinden alınan puanlara göre Demokratik tutum ortalamasının ($\bar{x}=110.31$) en yüksek olduğu, bunu Koruyucu-İstekçi ($\bar{x}=64.17$) ve Otoriter ($\bar{x}=38.77$) tutumların izlediği görülmektedir. Tablo 2'de Ana-Baba Tutum Envanterinden alınan puan ortalamaları, standart sapma ve t değerleri verilmiştir.

Tablo 2 – Ana-Baba Tutum Ölçeğinden Alınan Toplam Puanlara İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

Ana-Baba Tutum Ölçeği Alt Ölçekleri	\bar{x}	s	Demokratik koruyucu t değerleri
Demokratik	110.31	27.77	-
Koruyucu	64.17	18.08	31.20*
Otoriter	38.77	11.47	51.07* 40.72*

*p<0.001

sd=4.99

Ortalamalar arası farklar 0.001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırmaya katılan öğrencilerin ana-babalarının daha çok demokratik olarak algıladıklarını, anne ve babayı soğuk ve ilgisiz algılama eğiliminin daha az olduğunu göstermektedir.

Karar Stratejileri Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeğinden elde edilen puanlar arası korelasyon katsayıları incelendiğinde Demokratik Ana-Baba tutumuyla Mantıklı ($r=.33$), Bağımsız ($r=.28$), Kararsız ($r=.19$) alt ölçekleri puanları arasında Koruyucu-İstekçi ana-baba tutumuyla Kararsız ($r=.38$) ve İçtepsel ($r=.16$), Otoriter ana-baba tutumuyla Kararsız ($r=.27$), İçtepsel ($r=.15$) ve Mantıklı ($r=-.16$) alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı fakat çok güçlü olmayan korelasyonlar vardır (Tablo 3).

Tablo 3 – Karar stratejileri Ölçeği Puanları ile Ana-Baba Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Katsayılar

Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçekleri	Bağımsız	Mantıklı	İçtepesel	Kararsız
Demokratik	.28*	.33*	.0	-.19
Koruyucu - İstekçi	.06	.0	.16*	.38*
Otoriter	-.05	-.16*	.15*	.27*

*p<0.01

n=500

Yukarıda belirtilen korelasyonlara göre, aileleri demokratik olan gençlerin mantıklı ve bağımsız karar tarzını daha çok benimsedikleri, aileleri koruyucu ve otoriter olan gençlerin ise daha çok kararsız oldukları söylenebilir. Aileleri demokratik olan gençlerin kararsız olmaları ile, aileleri otoriter olan gençlerin mantıklı karar vermeleri arasında negatif korelasyon vardır. Demokratik aileleri olan gençlerin en etkin karar verme biçimi olan mantıklı karar ve bağımsız karar verme tarzını daha çok benimsemiş olmaları beklenen bir sonuçtur. Çünkü bu tüm ailelerde ergenlerin kişiliğine ve fikirlerine önem verilmekte çocukluktan itibaren aile içi kararlara katılmaları sağlanmakta ve kendi kararlarını vermeleri için desteklenmektedir. Koruyucu ve otoriter aileler ise ergenlerden emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini istemekte böylece ergenin karar verme becerisinin gelişimi engellenmiş olmaktadır. Demokratik tutum ile kararsızlık arasında negatif korelasyon olması bu sonucu destekler niteliktedir.

Karar Stratejileri ve anne tutumları arasındaki ilişkilere baktığımızda en yüksek korelasyonlar demokratik anne tutumu puanları ile mantıklı (r=.33) karar ölçeği puanları, koruyucu anne tutumu puanları ile kararsızlık (r=.32) ölçeği puanları arasındadır. Bu sırasıyla demokratik anne tutumu puanları ile bağımsız (r=.26) ve otoriter anne tutumu puanları ile kararsızlık (r=.24) alt ölçeği puanları izlemektedir. Demokratik anne tutumu puanları ile kararsızlık alt ölçeği puanları arasında (r=.19) ve otoriter anne tutumu puanları ile mantıklı alt ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar (r=.16) (r=.14), (r=.10), 0.01 düzeyinde anlamlı olmasına rağmen ilişkilere anlam kazandırabilecek açıklıkta değildir. (Tablo 4).

Tablo 4 – Karar Stratejileri ve Anne Tutumları Arasındaki Korelasyonlar

Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçekleri	Bağımsız	Mantıklı	İçtepesel	Kararsız
Demokratik Anne	.26*	.33*	-.10	-.19*
Koruyucu - İstekçi Anne	.06	.00	.16	.32*
Otoriter Anne	.06	.17*	.14*	.24*

*p<0.01

n=500

Karar Stratejileri ile baba tutumları arasındaki korelasyonlara bakıldığında da en yüksek korelasyonun koruyucu baba ile kararsızlık (r=.37) ölçeği puanları arasında olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla demokratik baba tutumu puanları ile mantıklı (r=.28) ve bağımsız (r=.25) ölçek puanları arasındaki korelasyonlar ve otoriter baba tutumu puanları ile kararsızlık alt ölçeği puanları arasındaki (r=.24) korelasyon izlemektedir. Demokratik baba tutumu puanları ile kararsızlık ölçeği puanları arasındaki (r=-.18) ve otoriter baba tutumu puanları ile mantıklı (r=-.11) alt ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar ise negatiftir. Koruyucu-istekçi ve otoriter baba tutumu puanları ile içtepesel (r=.15), (r=.12) alt ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar yeterince güçlü değildir (Tablo 5).

Tablo 5 – Karar Stratejileri ve Baba Tutumları Arasındaki Korelasyonlar

Karar Stratejileri Ölçeği Alt Ölçekleri	Bağımsız	Mantıklı	İçtepesel	Kararsız
Demokratik Baba	.25*	.28*	.00	-.18*
Koruyucu - İstekçi Baba	.06	.00	.15*	.37*
Otoriter Baba	.02	-.11	.12	.24*

*p<0.01

n=500

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı giriş bölümünde de belirtildiği gibi anne-baba tutumları ile karar verme tarzları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Araştırma bulgularına göre, çocukların kendilerini gerçekleştirme, kendini kabul ile kişisel ve sosyal uyum açısından en uygun aile ortamı olduğu iddia edilen demokratik aile ortamının etkili karar verme açısından da en uygun aile ortamı olduğu ortaya çıkmaktadır. Brown ve Mann (1990) karar vermenin bir beceri olduğunu ve eğitimle kazandırılabilceğini ifade ederek karar becerisinin ve yeteneğinin gelişmesinde en önemli faktörlerden birinin uygun aile ortamı olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlara göre aile karar verme becerisinin öğrenilmesinde önemli bir laboratuvar olarak değerlendirilmektedir. Ergenler karar vermeyi ailenin diğer üyelerini karar verirken gözleyerek, verilen kararların etkilerini görerek ve kendileri ile ilgili kararları vermek için teşvik edilerek öğrenmektedirler. Demokratik ana - babalar çocuğun kişiliğine ve isteklerine saygı göstermekte, özerk davranmasına izin vermekte, yaşına göre kendisiyle ilgili bazı kararları alması için onu teşvik ederek deneyim kazanmasını sağlamaktadırlar.

Anne - babaları, koruyucu - istekçi ve otoriter olarak algılayan ergenlerin karar verme durumunda bocalamaları ve karar verememeleri araştırmanın bir diğer bulgusudur: Koruyucu anne - baba tutumu çocuğa aşırı düşkünlük ve yoğun denetim ile karakterize edilmekte, denetim boyutuyla demokratik aile yapısından ayrılmaktadır. Bu tür ana - babalar bağımsız olmasından korktukları için çocuklarının tüm davranışlarını kontrol etmek istemekte, ödev ve yükümlülüklerini üstlenerek çocuklarını kendine güvensiz ve bağımlı kişiler olarak yetiştirmektedirler (Parker, 1983). Karar verme aşamasında ise en önemli unsur özgüvendir. Özgüven eksikliği gençlere kendilerini ilgilendiren konularda sınırlı fırsat tanımaktan kaynaklanmaktadır (Mann, Harmoni, Power, 1989). Otoriter ana - baba da bir taraftan aşırı disiplin kuralları ve ceza ile çocuğun ve ergenin deneyim ve özgüven kazanmasını engellerken öte yandan ilişkiye ve fikir alışverişine izin vermediği için bilişsel fonksiyonların bir sonucu olan irdeleyici düşüncenin geliş-

mesini de engellemekte böylece çocuk ve ergen karar verme becerisini geliştirememektedir.

Sonuç olarak ergenin karar verme becerisinin gelişmesi ve sağlıklı karar verebilmesi için en uygun aile ortamının demokratik aile ortamı olduğu söylenebilir. Koruyucu ve otoriter aile ortamlarının ise karar verme becerisinin gelişebilmesi için uygun aile ortamları olmadıkları, bu ailelerden gelen ergenlerin daha çok kararsız oldukları ve içtepsel karar verdikleri ortaya konmuştur. Bu bulgular ana - baba tutumlarının karar vermede etkili olduğunu ayrıca karar vermenin deneyim ile kazanılabileceğini göstermiştir. Aile rehberliği yoluyla ana - babalara tutumları ile ilgili bilgi verilerek karar verme yetkinliğinin ancak uygun ortamlarda geliştiği anlatılabilir. ABD ve İngiltere'de olduğu gibi ergenler için nasıl karar verecekleri konusunda eğitim programları hazırlanabilir.

KAYNAKLAR

- Bergland, B.W. (1974). Career planning the use of sequential evaluated experience. In E.L.L. Herr (Ed.) *Vocational Guidance and Development*, (pp: 350) Boston: Houghton Mifflin CO.
- Brown, J., Mann, L. (1990). The relationship between family structure and process variables and adolescent decision making. *Journal of Adolescence*, 13, 25 - 37.
- Brynes, J.P., McCleny, B. (1994). Decision making in young adolescents and adults, *Journal of Experimental Child Psychology*, 58, 359 - 388.
- Denise, D.A., (1989). Developmental model and working memory analysis of children's decision making. *Dissertation Abstracts International*, 49, 3406 - b.
- Janis, L and Mann, L. (1977). *Decision Making: A Psychological Analysis of Conflict Choice and Commitment*. New York.

- Kuzgun, Y. (1972). Anne - baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Mann, L., Hornoni, R., Power, C. (1989). Adolescent decision making: the development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265 - 278.
- Morgan, C.T. (1982). **Psikolojiye Giriş Ders Kitabı**. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara.
- Ormand, C. ve ark. (1991). A Metacognitive analysis of decision making in adolescence. *Journal of Adolescence*, 14 (3), 275 - 281.
- Parker, G. (1983). **Parental Over Protection: A Risk Factor in Psycho - social Development**, New York: Grune and Stratton Inc.